

LBRIS

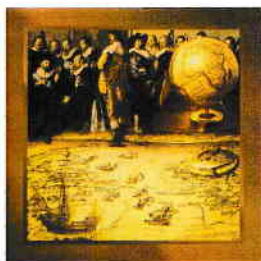
We know
books

MINISTERUL EDUCAȚIEI

Magda Stan

ISTORIE

**Manual pentru
clasa a VI-a**

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ S.A.

CUPRINS

❖ Introducere. Prezentarea manualului	5	▪ Recapitulare	56
❖ Recapitulare inițială.		▪ Evaluare	58
<i>La început de drum</i>	7		
Unitatea I. Călători și călătorii - Europa și Lumea Nouă	8	Unitatea III. Spre o nouă societate	60
Competențe specifice vizate: 1.1; 1.2; 2.3; 3.1; 3.2; 4.1		Competențe specifice vizate: 1.2; 2.1; 2.3; 3.1; 3.3; 4.1; 4.2	
Domenii de cunoaștere dominante:		Domenii de cunoaștere dominante: 2. <i>Elemente de cultură și civilizație</i> ; 3. <i>Relațiile sociale și statul</i>	
1. <i>Reconstituirea trecutului</i> ;		1. Iluminismul - rațiune, drepturi, implicarea oamenilor în viața publică	62
2. <i>Elemente de cultură și civilizație</i>		• Studiu de caz: Montesquieu și J.J. Rousseau	64
1. Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu	10	2. Opinia publică. Viața cotidiană	66
2. Marile descoperiri ale europenilor (I). Drumuri și teritorii	12	3. Revoluția glorioasă	68
3. Marile descoperiri ale europenilor (II). Consecințe asupra vieții oamenilor	14	4. Constituirea S.U.A. Declarația de independență. Constituția	70
• Studiu de caz: Cristofor Columb și Fernando Magellan	16	5. Revoluția franceză. De la supus la cetățean (I)	72
• Studiu de caz: Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare	18	• Studiu de caz: Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului	74
▪ Recapitulare	20	6. Revoluția franceză. De la supus la cetățean (II)	76
▪ Evaluare	22	7. Napoleon I și răspândirea ideilor revoluției franceze în Europa	78
Unitatea II. Geneza spiritului modern	24	8. Revoluția industrială. Impactul în viața oamenilor	80
Competențe specifice vizate: 1.2; 2.1; 2.2; 3.2; 3.3; 4.1; 4.2		▪ Recapitulare	82
Domeniul de cunoaștere dominant: 2. <i>Elemente de cultură și civilizație</i>		▪ Evaluare	84
1. Renașterea: geneza spiritului modern	26	Unitatea IV. Secolul naționalităților	86
2. Umanismul	28	Competențe specifice vizate: 1.1; 2.3; 3.2; 3.3; 4.1; 4.2	
• Studiu de caz: Leonardo da Vinci și Michelangelo Buonarotti	30	Domeniul de cunoaștere dominant: 3. <i>Relațiile sociale și statul</i>	
• Studiu de caz: Niccolò Machiavelli	32	1. State moderne: revoluție și emancipare națională	88
• Studiu de caz: Giordano Bruno și Galileo Galilei	34	• Studiu de caz: 1848 în Europa	90
• Studiu de caz: William Shakespeare	36	• Studiu de caz: România și modernitatea	92
3. Reforma. Contrareforma	38	2. Epoca victoriană. <i>La Belle Époque</i>	94
• Studiu de caz: Inchiziția	40	▪ Recapitulare	96
• Studiu de caz: Martin Luther	42	▪ Evaluare	98
• Studiu de caz: Henric al VIII-lea	44	❖ Recapitulare finală	100
• Studiu de caz: Barocul	46	❖ Evaluare finală	101
4. Absolutismul de la Atlantic la Munții Ural	48	❖ Anexe	103
• Studiu de caz: Soliman Magnificul	50		
• Studiu de caz: Ludovic al XIV-lea și Palatul de la Versailles	52		
• Studiu de caz: Petru cel Mare	54		

Unitatea I

Călători și călătorii - Europa și *Lumea Nouă*

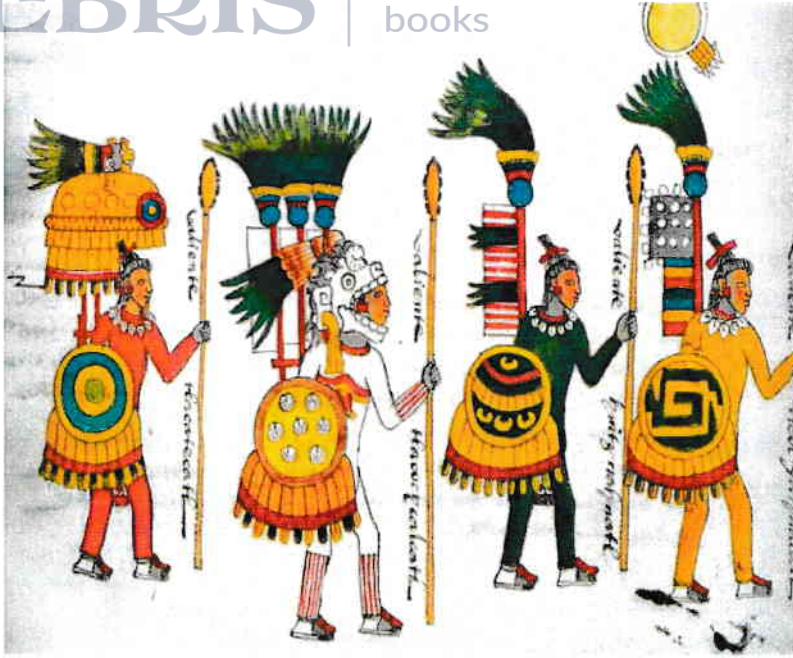
1. Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu
2. Marile descoperiri ale europenilor (I). Drumuri și teritorii
3. Marile descoperiri ale europenilor (II). Consecințe asupra vieții oamenilor
 - ❖ Studiu de caz. *Cristofor Columb și Fernando Magellan*
 - ❖ Studiu de caz. *Lumea Nouă: cunoaștere, misionarism și exploatare*
- Recapitulare
- Evaluare

Competențe specifice: 1.1; 1.2; 2.3; 3.1; 3.2; 4.1

Încă din Preistorie, oamenii au călătorit pe uscat și pe apă în căutarea hranei, a diferitelor resurse de care aveau nevoie sau a unor locuri prielnice vieții. Ei au descoperit astfel, treptat, lumea în care trăiau.

- *Imaginea alăturată prezintă lumea cunoscută în secolul al XVI-lea. Aceasta provine din opera lui Abraham Ortelius, Theatrum Orbis Terrarum, considerată primul atlas geografic modern.*

Expedițiile de explorare a lumii desfășurate de europeni la sfârșitul Evului Mediu și la începutul Epocii Moderne au dus la descoperirea unor civilizații noi, cu un mod de viață și credințe diferite de cele din Europa.

- În imagine: războinici azteci, de pe teritoriul actualului stat Mexic (Codex Mendoza, document din secolul al XVI-lea).

Pe parcursul acestui capitol:

- ✓ **vei descoperi**
 - care au fost teritoriile explorate de europeni la sfârșitul Evului Mediu;
 - cine au fost cei mai importanți exploratori din secolele al XV-lea și al XVI-lea;
 - care au fost principalele consecințe ale marilor descoperiri realizate de europeni.
- ✓ **vei învăța**
 - să localizezi în timp și spațiu marile expediții ale europenilor din secolele al XV-lea și al XVI-lea;
 - să utilizezi în mod adecvat termenii istorici;
 - să identifice elemente de cauzalitate prezente în diferite surse istorice.
- ✓ **vei completa** portofoliul personal cu lucrări realizate individual sau în colaborare cu alți colegi.

1492
Cristofor Columb descoperă America

1497-1498
Vasco da Gama ajunge în India

1519-1522
Expediția în jurul Terrei condusă de Fernando Magellan

1534
Jacques Cartier explorează America de Nord

1. CĂLĂTORIILE ȘI PERCEPȚIA SPAȚIULUI ÎN EVUL MEDIU

➤ *Cum arăta lumea cunoscută de europeni în Evul Mediu?*

1.1. Cunoașterea spațiului geografic

Încă din cele mai vechi timpuri, oamenii au călătorit pe spații vaste: în căutarea unor pământuri fertile, pentru comerț sau ca să cunoască lumea înconjurătoare.

Călătoriile au contribuit la explorarea spațiului geografic și la schimbul de informații și de idei. Totuși, până la sfârșitul Evului Mediu, cunoștințele despre spațiul geografic au rămas relativ modeste. Ca urmare a comerțului și a contactelor cu lumea arabă, europenii cunoșteau, în afara Europei, nordul Africii și o parte a Asiei (*hartă, activitatea 1, pag. 11*).

În privința formei Pământului, multă vreme oamenii au crezut că acesta este plat. Cu timpul, tot mai mulți matematicieni și geografi, precum Paolo dal Pozzo Toscanelli, au susținut ideea sfericității Terrei.

1.2. Călători și exploratori

Pe parcursul Evului Mediu, oamenii au călătorit pe mare sau pe uscat și au descoperit noi spații și culturi.

Negustorii arabi au explorat coasta de est a Africii, au străbătut Asia și au ajuns până în India și China. Unul dintre cei mai cunoscuți exploratori arabi a fost Ibn Battuta. Acesta a călătorit, în secolul al XIV-lea, până în sudul Rusiei de azi și în China. Dintre europeni, războinicii vikingi au ocupat Islanda și Groenlanda, iar în jurul anului 1000 au atins coasta de nord-est a Americii.

Negustorii din Europa, interesați în dezvoltarea comerțului cu Orientul, au început să parcurgă distanțe tot mai mari în căutarea unor mărfuri precum mirodenii (piper, cuișoare, scorțișoară - utilizate pentru aromarea și conservarea alimentelor), esențe parfumate, mătase, alte produse de lux. În secolul al XIII-lea, Marco Polo, un negustor venețian, a realizat o lungă călătorie prin Asia, până în China. Teritoriile pline de bogății descrise de acesta în *Cartea Minunilor* (sau *Milionul*) i-au atras și pe alți exploratori.

1.3. Mijloace de transport

Pe uscat, mijloacele de transport din Evul Mediu utilizau forța animalelor. În Africa și în Asia, negustorii arabi formau caravane, alcătuite din cămile, catâri, cai, ce purtau saci încărcăți cu mărfuri. Pe fluviile navigabile și pe mare se utilizau corăbiile. În secolul al XV-lea, în Europa a fost construit un nou tip de corabie, mai ușoară și mai rapidă, numită *caravelă*.

1.4. Mijloace de orientare în spațiu

Cu timpul, navigatorii europeni au putut să se orienteze mai ușor pe mare utilizând hărți ale țărmurilor, numite *portulane*, *busola* - invenție chinezească pe care au preluat-o prin intermediul negustorilor arabi - și *astrolabul*. Caravela și mijloacele de orientare în spațiu au făcut posibile marile descoperiri geografice din secolele al XV-lea și al XVI-lea (*activitatea 2, pag. 11*).

DICȚIONAR

astrolab - instrument care permitea orientarea pe mări și oceane în funcție de poziția stelelor deasupra orizontului;

busolă - instrument format dintr-un cadran și un ac magnetic mobil, care arată nordul;

caravelă - corabie cu pânze, solidă și rapidă, utilizată pentru navigația maritimă.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Știu - Vreau să știu - Am învățat
Amintește-ți ce ai învățat la istorie, în clasa a V-a, despre călători din spațiul european și descoperiri ale acestora. Pe parcursul acestui capitol, completează pe caiet un tabel, după modelul de mai jos.

Știu	Vreau să știu	Am învățat
.....

DE REȚINUT

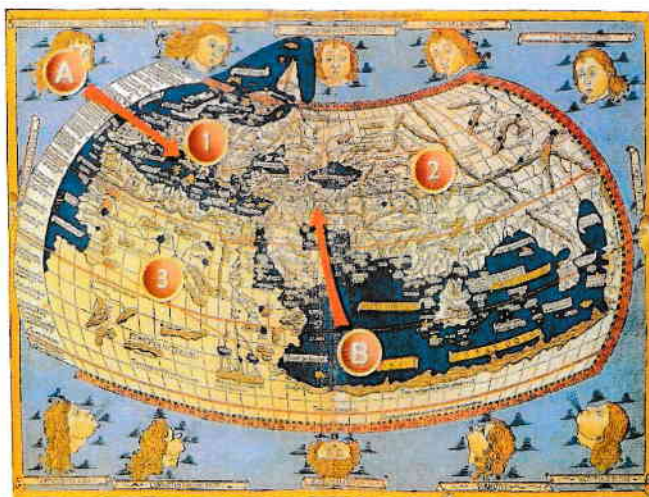
- ✓ În Evul Mediu, lumea cunoscută de europeni se limita la nordul Africii și la o parte a Asiei.
- ✓ Noile instrumente de navigație și mijloace de transport au permis efectuarea unor călătorii care au lărgit orizontul de cunoaștere al europenilor.

1. Lumea cunoscută de europeni în Evul Mediu

a. Privește cu atenție harta alăturată. Pe baza cunoștințelor de geografie, completează pe caiet un tabel, după modelul dat, scriind numele continentelor indicate prin cifre.

Model de rezolvare	Cifra	Continentul
	1
	2
	3	Africa

b. Imaginează-ți că ești un negustor din Peninsula Italică (indicată, pe hartă, de săgeata A) care, în anul 1450, trebuie să ajungă în Persia (teritoriu indicat de săgeata B). Explică ce variante de traseu ai putea urma, cu ce mijloace de transport ai călători, ce instrumente de orientare în spațiu ai folosi.

Harta Lumii (geograful Nicolaus Germanus, secolul al XV-lea)

2. Mijloace de transport și de orientare în spațiu

Imaginile de mai jos redau, în ordine: o caravelă (a), o busolă (b), un astrolab (c), un portulan (d). Precizează cel puțin câte un avantaj oferit de fiecare dintre obiectele ilustrate, în domeniul cunoașterii spațiului geografic.

a

b

c

d

3. Pe urmele lui Marco Polo

Lucrați în perechi. Porniți de la imaginea alăturată, care ilustrează un aspect din *Cartea Minunilor*, atribuită lui Marco Polo, și căutați informații suplimentare (inclusiv în rețeaua internet) despre călătorul european. Realizați o prezentare scrisă a călătoriei acestuia și ilustrați prezentarea cu un desen sau o hartă a teritoriilor explorate de el. Păstrați produsele activității voastre în portofoliul personal.

Călătoria lui Marco Polo (miniatură)

TRECUT ȘI PREZENT

Orientarea în spațiu, în Evul Mediu și azi

În trecut, oamenii se orientau în spațiu prin diferite metode: după mușchiul crescut pe scoarța copacilor, după busolă ori astrolab etc. În lumea de azi, sistemul GPS (Sistem de Poziționare Globală), care funcționează pe baza informațiilor transmise de sateliți, permite orientarea rapidă, cu ajutorul unui telefon mobil sau a unui dispozitiv special, în orice regiune de pe Glob.

Navigare prin sistem GPS (model)

■ În opinia ta, este necesară, pentru oamenii de azi, cunoașterea regulilor de orientare în spațiu (după punctele cardinale, după Soare etc.)? De ce?

2. MARILE DESCOPERIRI ALE EUROPENILOR (I). DRUMURI ȘI TERITORII

➤ *Care au fost principalele teritorii descoperite de europeni la sfârșitul Evului Mediu și la începutul Epocii Moderne?*

2.1. Cauze ale marilor descoperiri

Din secolul al XV-lea, mai întâi portughezii și spaniolii, urmați în curând de alți europeni (englezi, francezi, olandezi), încep să exploreze rute maritime și teritorii noi.

În condițiile creșterii populației în Europa, a dezvoltării orașelor și a comerțului, era nevoie de aur pentru a susține economia, iar cererea pentru mirodenii și produse prețioase crescuse. Negustorii doreau să găsească o cale mai ușoară pentru ca să ajungă în Orient și să le procure, ocolind regiunile controlate de musulmani. De asemenea, europenii intenționau să găsească, în ținuturile îndepărtate, aliați împotriva musulmanilor, dar și să contribuie la răspândirea credinței creștine. În același timp, dorința de cunoaștere a avut un rol important în marile descoperiri ale europenilor.

2.2. Europenii explorează lumea

Avantajați de așezarea țării lor pe țărmul Oceanului Atlantic, în extremitatea sud-vestică a Europei, marinarii portughezi, conduși de principele Henric Navigatorul, au explorat coasta de vest a Africii. Ei căutau un traseu care, prin ocolirea acestui continent, să asigure legătura cu „ținuturile mirodeniilor” (India, Asia). În anul 1488, exploratorul Bartolomeo Diaz a descoperit extremitatea sudică a Africii, ce a primit numele de *Capul Bunei Speranțe*.

Un deceniu mai târziu, navigatorul portughez Vasco da Gama a reușit să treacă de Capul Bunei Speranțe și a navigat apoi către nord-est, ca să ajungă la Calicut, pe coasta apuseană a Indiei.

După eliberarea de sub stăpânirea arabă, încheiată la sfârșitul secolului al XV-lea, Spania a organizat propriile expediții de explorare a lumii. În anul 1492, Cristofor Columb a traversat către vest Oceanul Atlantic și a descoperit continentul numit, de la începutul secolului al XVI-lea, *America*.

John Cabot a navigat în slujba Angliei și a ajuns, în anul 1497, pe țărmul de nord-est al continentului american. Cunoașterea acestei zone a lumii a fost îmbogățită în anul 1534, în urma expediției conduse de francezul Jacques Cartier pe teritoriul Canadei de azi (*hartă, activitățile 1 și 2, pag. 13*).

2.3. Noi drumuri și teritorii

Descoperirile făcute de exploratori între anii 1488 și 1498 - noua rută maritimă între Europa și Asia prin ocolirea Africii, traseul peste Atlantic spre *Lumea Nouă* - au continuat în perioada următoare. Portughezul Pedro Cabral a ajuns pe țărmul Braziliei, în America de Sud. Fernando Magellan a condus prima expediție maritimă în jurul lumii (1519-1522). O călătorie asemănătoare a fost realizată de Francis Drake, între anii 1577 și 1580. Orizontul european al cunoașterii geografice a cuprins, treptat, întreaga planetă Pământ.

DICTIONAR

Lumea Nouă - nume cu care europenii desemnau teritoriile aflate dincolo de Oceanul Atlantic:
America (de Nord, Centrală și de Sud), Australia și Oceania. *Lumea Veche* se referă la Europa, Africa, Asia;
telescop - instrument pentru observarea astrilor cerești.

METODĂ DE ÎNVĂȚARE

Axa timpului (cronologică)
Organizarea evenimentelor în ordinea desfășurării lor este utilă pentru înțelegerea schimbărilor petrecute pe parcursul timpului. Citește lecția, apoi alcătuiește pe caiet o axă a timpului (cronologică). Scrie pe aceasta, în ordinea corectă, cinci dintre evenimentele menționate în lecție.

DE REȚINUT

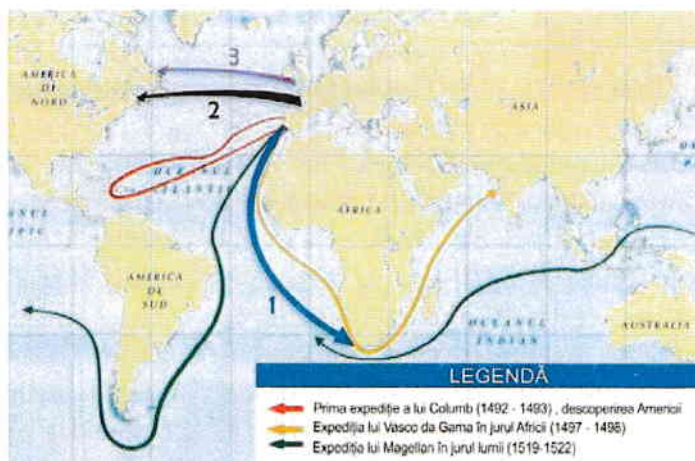
- ✓ Din secolul al XV-lea, europenii au explorat noi drumuri și teritorii.
- ✓ În 1492, Cristofor Columb a descoperit continentul care a fost numit apoi America.
- ✓ Navigatorii portughezi au inaugurat un nou traseu maritim către India, prin ocolirea Africii.

1. Lumea cunoscută de europeni

a. Privește harta alăturată. Numește trei descoperiri geografice realizate de europeni în secolele XV-XVI.

b. Completează, pe caiet, enunțurile de mai jos, cu informațiile corespunzătoare.

- Traseul indicat, pe hartă, cu cifra **1**, corespunde călătoriei lui Bartolomeo, care a descoperit extremitatea sudică a Africii.
- Traseul marcat cu cifra **2** corespunde expediției conduse de francezul Jacques
- Cifra **3** indică ruta maritimă urmată de John

Marile descoperiri ale europenilor (secolele al XV-lea - al XVI-lea)

2. Cauze ale marilor descoperiri geografice

Formați grupe de câte 3-4 elevi. Citiți documentele A și B, priviți imaginea C, apoi rezolvați, în cadrul grupei, cerințele de mai jos. Prezentați clasei rezultatele activității voastre.

A. În primul rând, principele dorea să cunoască pământul care se întinde dincolo de Insulele Canare. În al doilea rând, exista posibilitatea navigării fără pericole către noile teritorii, de unde se puteau aduce diverse mărfuri. În al treilea rând, el dorea să cunoască puterea eventualilor dușmani ai regatului. În al patrulea rând, principele spera să găsească alți conducători creștini cu care să se alieze. Și în al cincilea rând, el spera să răspândească credința creștină în rândul altor popoare.

(după Eanes Gomez de Azurara, *Cronica descoperirii și cuceririi Guineei*, al XV-lea)

B. Măritul rege al Portugaliei mi-a cerut lămuriri despre o rută maritimă către ținuturile mirodeniilor, mai scurtă decât cea prin Guineea. Am desenat o hartă maritimă pe care am marcat coastele și insulele pe care se pot face opriri, navigând numai către vest. Ea indică și distanțele care ne despart de aceste locuri atât de bogate în mirodenii și pietre prețioase.

(după geograful Paolo Toscanelli, sec. al XV-lea)

C. Vasco da Gama debarcând la Calicut, în India

a. Alcătuiți o listă care să cuprindă cauzele expedițiilor maritime portugheze din secolul al XV-lea, menționate în documentele A și B.

b. Numiți doi navigatori portughezi din secolul al XV-lea și câte o descoperire realizată de fiecare dintre aceștia.

TRECUT ȘI PREZENT

De la Pământ la Univers

Pe măsură ce au explorat Pământul, oamenii s-au îndreptat și spre spațiul cosmic, ca să-i înțeleagă tainele. Navele spațiale cu echipaj uman sau cele robotizate permit cunoașterea tot mai aprofundată a Universului. Printre instrumentele moderne utilizate se numără **telescopul** spațial Hubble și Laboratorul Științific Marțian.

Telescopul Hubble (NASA)

- Dacă ai putea să stai de vorbă cu un cercetător al spațiului cosmic, ce întrebări ai dori să-i adresezi?